

הדין אם אמר "הרי עלי מנחת שעורים" שהוא חייב במנחת חיטים! (3)

וענהו רב נחמן: לא, אלא מיירי בכגון דאמר "מנחה".

תו מקשי רבא (4) מהמשך המשנה: "בלא שמן ולבונה, יביא שמן ולבונה", ומאי לאו דלא אמר "מנחה". (5)

ומשני רב נחמן: לא, דאמר "מנחה"?

תו מקשי מהמשך המשנה: חצי עשרון,

יביא עשרון שלם, ומאי לאו דלא אמר "מנחה"!

ומשני: לא, דאמר "מנחה".

חזר רבא והקשה: אי הכי — שהמשנה עוסקת בכגון דאמר "מנחה" — אימא סיפא: "עשרון ומחצה יביא שנים", והרי כיון דאמר "מנחה" איחייב ליה בעשרון, וכי אמר "חצי עשרון" לא כלום קאמר! (6)

ומשני: לא צריכא, דאמר "הרי עלי מנחה חצי עשרון ועשרון", דכיון דאמר "מנחה"

אי לא אמר מנחה, מייתי תרי, באומר אילו הייתי יודע, אבל כיון דאמר מנחת עשרון ומחצה, אמאי מביא תרי הא אמרת דהיכא דלא אמר מנחה אין כלום, ואם כן משום אותו חצי עשרון לא לייתי כלום; ומדבריהם אלו מוכרח שהם סוברים דרבא בא לומר שמשנתנו בית הלל היא, אך לפי פשוט הגמרא וכאשר נראה מדברי רש"י, שרבא מפרש אף הוא את משנתנו כבית שמאי, אלא שלדעתו אין צריך שיאמר תיבת "מנחה", כיון שאין אדם מוציא דבריו לבטלה, אם כן צריך ביאור מאי "אי הכי", ומה לי אם חיובו הוא משום שאמר "מנחה" או משום שאין אדם מוציא דבריו לבטלה.

ובפשוטו צריך לפרש, שאם חיובו הוא משום לשון מנחה, הרי אין זה מתפרש אלא כחיוב לעשרון אחד, וכל מה שהוסיף אינו כלום; אבל אם אין אדם מוציא דבריו לבטלה, אין אנו יכולים לומר שלא נתכוין לקבל אלא עשרון אחד, שהרי אם כן למה הוסיף "ומחצה", ובשלמא בכל שאר האופנים של המשנה, יש לומר שנתכוין לחזור בו, אבל במה שאמר "עשרון ומחצה" אין כאן לשון חזרה אלא פטומי מילי בעלמא, ובהכרח שנתכוין לקבל עוד עשרון שלם, כן נראה לכאורה.

אך מדברי התוספות בד"ה מאי לאו וכו' אי הכי אימא, נראה, שרבא בא לומר שמשנתנו בית הלל היא.

3. מכאן יש ללמוד כפי שנתבאר לעיל בהערה, שלשני פירושי רש"י הדין אמת שאם אמר "הרי עלי שעורים" אינו מתחייב בחיטים, שהרי בפשוטו קושיית הגמרא היא שמסתמא אמר "הרי עלי קמח" ולא שאמר "הרי עלי מנחת קמח", וכמו שבאמת פירש רש"י כאן, ומדמקשה מזה על דברי זעירי, נראה שדין אחד לאומר "הרי עלי מנחת שעורים" לאומר "הרי עלי שעורים".

4. כן נראה בפשוטו, שרבא הוא המקשה אלא שמסוף הגמרא לא נראה כן, כפי שיבואר בהערה שם.

5. [קושיית הגמרא צריכה ביאור, שהרי ודאי לא אמר "הרי עלי בלי שמן ולבונה" אלא אמר "הרי עלי מנחה בלי שמן ולבונה", שכן הוא דרך הלשון, ואם כן מאי מקשי, וראה תוספות, וצריך תלמוד].

6. ביארו התוספות בד"ה אי הכי אימא: בשלמא